

DISTINCTIO XLII.

De omnipotentia Dei: ubi prius consideratur quare dicitur omnipotens.

Nunc de omnipotentia Dei agendum est: ubi prima consideratio occurrit, quomodo vere Deus dicitur omnipotens: an quia omnia possit an tantum quia ea possit quae vult. Quod enim Deus omnia possit, pluribus auctoritatibus comprobatur. At enim Augustinus (in lib. quaest. veteris ac novae Legis, qu. 97 (1)): « Omnia quidem potest Deus, sed non facit nisi quod convenit veritati eius et iustitiae. » Item (in eodem, quaest. 106): « Potuit Deus cuncta facere si nullo; sed ratio prohibuit, id est voluntas. Rationem nempe ibi voluntatem Dei appellavit, quia Dei voluntas rationalis est et aequissima. Fatendum est ergo Deum omnia posse. »

Quomodo dicitur Deus omnia posse; cum nos multa possumus quae ipse non potest.

Sed quaeritur, quomodo omnia posse dicitur, cum nos quaedam possumus quae ipse non potest. Non potest enim ambulare, loqui, et huiusmodi, quae a natura Divinitatis sunt penitus aliena; cum horum instrumenta nullatenus habere queat incorporea et simplex substantia. Quibus id respondendum arbitror, quod huiusmodi actiones, ambulatio scilicet et locutio, et huiusmodi, a Dei potentia alienae non sunt, sed ad ipsam pertinent. Licet enim huiusmodi actiones in se Deus habere non possit (non enim potest ambulare vel loqui et huiusmodi), eas tamen in creaturis potest operari: fieri enim ut homo ambulet et loquatur, et huiusmodi. Non ergo per istas actiones divinae potentiae detrahatur aliquid, quia et hoc potest facere omnipotens.

De aliis obiectis.

Sed sunt alia quaedam quae Deus nullatenus facere potest, ut peccata: non enim potest mentiri, non potest peccare. Sed non ideo omnipotentiae Dei in aliquo detrahatur vel derogatur, si peccata non posse dicitur; quia non est, hoc potentiae sed infirmitatis. Si enim hoc posset, omnipotens non esset. Non ergo impotentiae sed potentiae imputandum est, quod ista non potest. Unde Augustinus (in 13 lib. de Trinit., cap. 13): « Magnus, inquit, Dei potentia est, non posse mentiri. Sunt enim quaedam quae in aliis rebus potentiae deputanda sunt, in aliis vero minime, et quae in aliis laudabilia sunt, in aliis vero reprehensibilia sunt. Non ergo ideo Deus minus potens est quia peccata non potest, cum omnipotens nullatenus possit esse qui hoc potest. »

Item de aliis opponitur.

Sunt etiam et alia quaedam quae Deus non potest; unde videtur non omnia posse. Non enim potest mori vel falli. Unde Augustinus in lib. de Symbolo (lib. 4 de Symb. ad catech., cap. 1): « Deus omnipotens non potest falli, non potest miser fieri nec potest vinci. Haec utique et huiusmodi di absit ut possit omnipotens. Si enim huiusmodi passionibus et atque deficiatibus subijci posset, omnipotens minime foret. Et inde monstratur omnipotens, qui et haec propinquari non valent. Potest tamen haec in aliis operari. »

Quod omnipotentia Dei secundum duo consideratur.

Hic ergo diligenter considerandus omnipotentia eius secundum duo apparet; scilicet quod omnia facit quae vult et nihil omnino patitur. Secundum utrumque Deus omnipotens verissime praeficitur: quia nec aliquid est quod ei ad patiendum corruptionem inferre valeat, nec aliquid ad faciendum impedimentum afferat. Manifestum est itaque Deum omnino nihil posse pati, et omnia facere posse praeter ea sola quibus eius dignitas laederetur eiusque excellentiae derogaretur, in quo tamen non est minus omnipotens: hoc enim posse, non esset posse, sed non posse. Nemo ergo Deum impotentem in aliquo dicere praesumat, qui omnia potest quae posse potentiae est, et inde vere dicitur omnipotens.

(1) See in lib. Qq. veteris ac novi Testamenti; sed suppositio opus est, et Augustino plane indignum, propter absurditatem quae continet, ut Bellarminus notat; quamvis innocens sunt quae hic ex illo referuntur (*Ex edit. P. Nicolai*).

Quibusdam auctoritatibus traditur, quod ideo dicitur omnipotens, quia potest quidquid vult.

Ex quibusdam tamen auctoritatibus traditur ideo vere dici omnipotens, quia quidquid vult potest. Unde Augustinus in Enchir. (cap. 16): « Non ob aliud veraciter vocatur omnipotens nisi quoniam quidquid vult potest, nec voluntate eujusdem piam creaturam voluntatis omnipotentis impeditur effectus. » Idem in lib. de Spiritu et littera (cap. 3 (1)): « Non potest Deus facere iniusta, quia ipse est summus iustitia et bonitas. Omnipotens vero est, non quod possit omnia facere, sed quia potest efficere quaequid vult, ita ut nihil valeat ejus voluntati resistere. » re qui complectatur, aut aliquid modo impedire eandem. » Joannes Chrysostomus in homil. quadam de expositione Symboli (homil. 2) ait: « Omnipotens dicitur Deus quia posse illius non potest invenire non posse, dicente Propheta (Psal. 115 (2)): Omnia quaequecumque voluit fecit. Ipse est ergo omnipotens, ut totum quod vult possit. Unde Apostolus (Roman. 9 (19)): Eius, inquit, voluntati quis resistit? » His auctoritatibus videtur ostendi quod Deus ex eo tantum dicitur omnipotens, quod omnia potest quae vult, non quia omnia possit.

Determinatio praemisarum auctoritatum.

Sed ad hoc potest dici, quod Augustinus ibi dicit (lib. 4 de Symb., cap. 1): « Omnipotens non dicitur quia omnia possit, etc. » tam ample et generaliter accipit omnia, ut etiam mala includeret quae Deus non potest nec vult. Non ergo negavit cum posse omnia quae convenit ei posse. Similiter cum dicit (in Enchirid., cap. 96): « Non ob aliud veraciter dicitur omnipotens nisi quoniam quidquid vult potest, » non negat cum posse etiam ea quae non vult; sed adversus illos qui dicebant Deum multa velle quae non poterat, affirmat eum posse quidquid vult, et ex eo vere dici omnipotentem, non ob aliud, quam quia potest quidquid vult. Sed cave quomodo intelligas, potest quidquid vult: an quidquid vult se posse, an quidquid vult facere, an quidquid vult fieri. Si enim dicas, ideo omnipotentem vocari quia potest quidquid vult se posse; ergo et Petrus similiter omnipotens dici potest vel quilibet sanctorum beatorum, quia potest quidquid vult se posse et potest facere quidquid vult facere. Non enim vult facere nisi quod facit, nec posse nisi quod potest. Sed non potest facere nisi quod vult fieri: vult enim salvos fieri qui salvandi sunt; verumtamen eos salvare non vult. Deus autem quidquid vult fieri potest facere. Si enim vult aliquid fieri per se, potest illud facere per se, et per se facit, sicut caelum et terram per se fecit, quia vult. Si autem fieri per creaturam, et per eam operatur, sicut per homines facit domos, et huiusmodi artificia. Et Deus quidem ex se et per se potest homo autem vel Angelus, quantumcumque beatus est, non est potens ex se, vel per se.

Oppositio.

Sed forte dicent: Nec Dei Filius potest a se, nec Spiritus sanctus, sed solus Pater. Ille enim potest a se qui est a se; Filius autem, quia non est a se sed a Patre, non potest a se sed a Patre, et Spiritus sanctus ab utroque. Ad quod divinus, quia licet Filius non possit a se nec operari a se, potest tamen et operari per se; sic et Spiritus sanctus. Unde Hilarius in 11 lib. de Trinit. (post med.) « Naturae, » inquit, cui contradicis, haereticæ, haec unitas est, ut ita per se agat Filius nec a se agat; et ita non a se agit ut per se agat. » Per se autem dicitur agere et potens esse, quia naturalem habet potentiam eandem quam et Pater, qui potens est et operatur: sed quia illam habet a Patre, non a se; ideo a Patre non a se dicitur posse et agere. Homo autem vel Angelus gratiam habet potentiam quae potens est. Ideo ergo vere ac proprie Deus Trinitas omnipotens dicitur quia per se, id est naturali potentia, potest quidquid vult fieri, et quidquid vult se posse. Nihil enim vult fieri quod non possit facere per se vel per creaturas; et nihil vult se posse; quod non possit, ut omne quod vult fieri vult se posse sed non omne quod vult se posse, vult fieri. Si enim vellet fieret; quia voluntati eius nihil resistere potest.

(1) Nihil expresse tale ibi, nec ex cap. 3 quod prius ad marginem indicatur, colligi potest. . . sed ex cap. 51 aliquatenus colligitur (*Ex edit. P. Nicolai*).

Divisio textus.

Determinato de scientia Dei, hic Magister secundum determinat de potentia eius; et dividitur in partes duas: in prima Magister ostendit universalitatem potentiae ipsius, secundum quam omnipotens dicitur; in secunda excludit quorundam errorem, potentiam Dei limitantium, 43 dist.: *Quidam tamen de suo sensu gloriantes, Dei potentiam sub mensura coartare conati sunt.* Prima in duas: in prima inquirunt, quare Deus omnipotens dicitur; in secunda quaestionem determinat, ibi: *Quod enim Deus omnia possit, pluribus auctoritatibus comprobatur.* Et dividitur in duas: in prima determinat quaestionem tenendo alteram partem; in secunda solvit ea quae pro parte reliqua inducuntur, ibi: *Ex quibusdam autem auctoritatibus traditur, ideo vere dici omnipotentem, quia quidquid vult potest.* Circa primum tria facit: primo ostendit veritatem, scilicet quod Deus omnia possit; secundo excludit quasdam instantias, tres scilicet, quarum prima est de actibus corporalibus, secunda de peccatis, tertia de passionibus, ibi: *Sed quaeritur quomodo omnia posse dicitur, cum nos quaedam possumus quae ipse non potest;* tertio ex dictis concludit perfectam omnipotentiae rationem, ibi: *Hic ergo diligenter considerantibus omnipotentia eius secundum duo apparet.*

Ex quibusdam tamen auctoritatibus traditur, ideo vere dici omnipotentem, quia quidquid vult potest. Hic inducit ea quae ad alteram partem quaestionis facere videntur, quod scilicet dicitur omnipotens, quia omnia potest facere quae vult; et dividitur in partes tres: in prima inducit auctoritates ad partem illam; in secunda solvit eas, ibi: *Sed ad hoc potest dici;* in tertia assignat relationis multipliciter, ut videatur qualiter hoc etiam Deo sit proprium, ibi: *Sed cave quomodo intelligas, Potest quidquid vult.*

QUAESTIO I.

Hic est duplex quaestio. Prima est de potentia Dei secundum se. Secunda de his quae suae potentiae subjacent.

Circa primum quaeruntur duo: 1.º utrum potentia Deo conveniat; 2.º utrum in eo sit una potentia, vel plures.

ARTICULUS PRIMUS.

trum in Deo sit potentia — (1 p., qu. 23, art. 1; et quol. 5, 1; et de Pot., qu. 1, art. 1; et 1 cont. Gent., cap. 11, et seq.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod potentia Deo non conveniat. Sicut enim potentia se habet ad actum, ita habet se primus actus ad potentiam. Sed primae potentiae, quae est materia, non est aliquis actus qui sit de essentia eius. Ergo nec primi actus, qui est Deus, est aliqua potentia.

2. Praeterea, omne quod agit per essentiam suam, agit mediante aliqua potentia; quia potentia est medium inter essentiam et operationem. Sed Deus cum sit primum agens, non participatione alicujus, sed per essentiam suam agit, ut Dionysius dicit (4 cap. de div. Nom.), et Avicenna (tract. 13 Metaph., cap. 7) probat. Ergo non convenit sibi aliqua potentia per quam agat.

3. Praeterea, omnis potentia vel est activa vel passiva, secundum Philosophum (in 3 Metaph., text. 17). Sed Deo non convenit potentia passiva, quia nihil potest pati, ut in littera dicitur: nec iterum activa, quia, sicut ibidem dicitur a Philosopho, potentia activa est principium transmutationis in aliud, secundum quod est aliud; Deus autem in agendo non requirit materiam in quam agat. Ergo videtur quod nullo modo sibi potentia conveniat.

4. Praeterea, omnis potentia est principium alicujus operationis. Sed Deo non convenit operatio, nisi quae sit sua essentia. Cum ergo suae essentiae nihil sit principium, quia essentia neque est genita neque procedens, videtur quod potentia sibi non conveniat.

5. Praeterea, Dei potentia aut est semper conjuncta actui, aut non. Si primo modo, omnis autem potentia conjuncta actui inducit effectum quodcumque ipsa est; potentia autem Dei ab aeterno fuit; ergo et effectus eius, scilicet creaturae, ab aeterno sunt; quod haereticum est. Si secundo modo, omnis autem potentia non conjuncta actui, et conjungibilis, est imperfecta, et periclitur per actum; ergo aliquid imperfectum erit in Deo: quod cum sit inconveniens, videtur potentia omnino in Deo non esse.

Sed contra est quod habetur Luc. 1, 49: *Feecit mihi magna qui potens est.* Et in Psalm. 88, 10: *Potens es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo.*

Praeterea, omnis effectus producit per potentiam causae efficientis. Sed Deus est causa efficiens rerum. Ergo in ipso oportet potentiam ponere.

Solutio. Respondeo dicendum, quod nomen potentiae primo impositum fuit ad significandum potentiam testatam hominis, prout dicimus aliquos homines esse potentes, ut Avicenna dicit (tract. 4 Metaph., cap. 2); et deinde etiam translatum fuit ad res naturales. Videtur autem in hominibus esse potens qui potest facere quod vult de aliis sine impedimento; et secundum quod impeditur potest, sine minuitur potentia eius. Impeditur autem potentia alicujus vel naturalis agentis vel etiam voluntarii, in quantum potest pati ab aliquo. Unde de ratione potentiae, quantum ad primam impositionem sui, est non posse pati. Unde etiam illud quod non potest pati, etsi nihil possit agere, dicimus potens; sicut dicitur durum quod habet potentiam ut non seceetur. Et ex hoc concluditur perfecta ratio potentiae in Deo: tum quia omnia agit, quod convenit sibi in quantum est actus primus et perfectus (nihil enim agit nisi secundum quod est actu ens) tum quia nihil patitur, quod convenit sibi in quantum est actus purus sine permissione alicujus materiae: unumquodque enim patitur ratione alicujus materialis in ipso.

Ad primum ergo dicendum, quod esse primam potentiam non convenit materiae secundum principalem significationem potentiae: quia, ut dictum est, in corp. art., potentia primo imposita est ad significandum principium actionis; sed secundo translatum est ad hoc ut illud etiam quod recipit actionem agentis, potentiam habere dicitur; et haec est potentia passiva; ut sicut potentiae activae respondet operatio vel actio, in qua completur potentia activa; ita etiam illud quod respondet potentiae passivae, quasi perfectio et complementum, actus dicitur. Et propter hoc omnis forma actus dicitur, etiam ipsae formae separatae; et illud quod est

principium perfectionis totius, quod est Deus, vocatur actus primus et purus, cui maxime illa potentia convenit.

Ad secundum dicendum, quod potentia importat, ut dictum est, in resp. ad primum, rationem principii actionis; unde quidquid sit illud quod est principium agendi, potentia dicitur, sicut calor et frigus, et huiusmodi; et sic etiam ipsa essentia divina, secundum hoc quod est principium operationis, potentia vocatur, non quod potentia sit aliud ab essentia in Deo.

Ad tertium dicendum, quod Deo nullo modo potentia passiva convenit, sed activa tantum. Potentiae autem activae accidunt quod requiratur subiectam materiam in quam agat, in quantum est imperfecta, non potens in totam rei substantiam: quae imperfectio a divina potentia removetur. Vel dicendum, quod secundum Avicennam (tract. 6 Metaph., cap. 1), agens aliter dicitur in naturalibus et in divinis: agens enim naturale agit per motum: et quia omnis motus est actus existentis in potentia, ideo requiritur materia, quae motui substernatur: divinum autem agens agit in eo quod dat esse non per motum; unde potentia activa est principium operationis in aliud sicut in effectum productum, non sicut in materiam transmutatam.

Ad quartum dicendum, quod Deus non agit operatione media, quae sit aliud ab essentia sua; sed suum esse est suum operari, et suum operari est sua essentia: nihilominus tamen essentia significatur ut principium essendi; et eadem ratione potest significari potentia ut principium operandi, et praeter hoc ut principium operati.

Ad quintum dicendum, quod operatio sua est idem quod potentia sua secundum rem; et ideo non potest operationi suae potentia non esse conjuncta. Nec tamen semper consequitur effectus quodcumque operatio est, quia operatio quodammodo regulatur voluntate et sapientia ordinante; unde effectus non sequitur nisi ad autum voluntatis divinae, secundum cuius dispositionem ex operatione aeterna sequitur effectus temporalis.

ARTICULUS II.

Utrum in Deo sit tantum una potentia. — (1 p., qu. 23, art. 1; et quol. 3, art. 1; et de Pot., quaest. 1, art. 1; et 2 cont. Gent., cap. 11.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod non sit tantum una potentia in Deo. Non enim potest esse unum et idem proprium uni, et pluribus commune. Sed potentia creandi communis est tribus personis: posse autem generare proprium est Patri. Ergo est alia et alia potentia.

2. Praeterea, in nobis inveniuntur quidam actus naturales, ut generare, et huiusmodi; et quidam voluntarii, ut aedificare domos, et huiusmodi; et quidam animales, ut intelligere, scire, et huiusmodi. Sed huiusmodi actus reducuntur in nobis in diversas potentias. Cum igitur (1) singulis praedictorum actuum respondeat similis actus in Deo, quia dicimus ipsum scientem, creatorem, et generantem: videtur quod sit plures potentias in eo ponere, ad quas isti actus reducuntur.

(1) *Al.* in singulis.

3. Praeterea, secundum philosophos (ex Avicenna, lib. de Intellig., cap. 4), substantiae separatae dividuntur in intellectum et voluntatem. Non autem sicut in diversas naturas. Ergo sicut in diversas potentias. Ergo in Deo ad minus sunt duae potentiae.

4. Praeterea, ratio potentiae consistit in hoc quod est esse principium operationis. Sed quilibet attributum divinum, secundum propriam rationem, est principium operationis: quia ex bonitate ejus fluit omnis bonitas, et ex vita ejus fluit omnis vita, et sic de aliis, ut Dionysius tradit (in lib. de div. Nom., cap. 4). Ergo sicut dicimus plura attributa, sic debemus dicere plures potentias.

Sed contra, secundum Augustinum (lib. 5 de Trin., cap. 8), quidquid in divinis absolute dicitur, singulariter et non pluraliter praedicatur. Sed potentia inter absoluta continetur. Ergo non sunt plures potentiae in Deo, sed una tantum.

Praeterea, secundum Philosophum (Arabem quemdam) in lib. de Causis (propos. 17), omnis virtus unita plus est infinita quam multiplicata. Sed virtus divina est maxime infinita. Ergo videtur quod sit maxime una, nullam multiplicationem habens.

Solutio. Respondeo dicendum, quod in Deo simpliciter et absolute dicendum est unam tantum potentiam esse. Cum enim potentia secundum modum intelligendi sit medium inter essentiam et operationem, ex utraque parte potest ejus unitas et diversitas pensari. Sed tamen simpliciter unitatem et multiplicationem habet ex parte essentiae: non quae est subiectum ejus, quia continet in una essentia plures esse virtutes vel potentias; sed ex parte essentiae quae est immediatum principium actus: sicut in igne alia est potentia quae fertur sursum, scilicet levitas, et alia quae dissolvit vel urit, scilicet caliditas. Ex parte autem operationis non dicitur una vel plures simpliciter, sed secundum quid: quia tunc magis dicitur esse una potentia plurium, quam plures potentiae. Et ita cum immediatum principium cuiuslibet suae operationis sit sua essentia, quae simpliciter una est; ideo et potentia una est. Sed in quantum est principium operationum distinctarum secundum rationem, accipit aliam et aliam rationem potentiae, sicut et essentia habet plures rationes attributorum. Nec tamen ex hoc est quod sint plures, sed tantum una potentia. Potentia enim activa, quae sola in Deo invenitur, potest dupliciter considerari: vel quantum ad essentiam, potentiae, vel quantum ad actiones quae a potentia procedunt. Dico autem essentiam potentiae illud quod est immediate principium actus, in quocumque genere sit, sicut calor principium calefactionis. Principium autem omnium divinarum operationum est sua essentia, quia per essentiam suam agit. Unde sicut essentia sua est una re, pluralitatem quandam rationum habens secundum diversa attributa, ut supra dictum est, dist. 2, qu. unice. art. 2, ita etiam potentia Dei re est una, sed secundum diversas rationes attributorum pluralitatem rationum accipit: cuiuslibet enim attributo convenit ratio potentiae, secundum quod competit esse principium operationis. Et quia operatio Dei est ejus essentia, ideo etiam ipsa est una secundum rem, diversimode significata secundum diversas rationes diversorum attributorum, et secundum diversitatem effectuum, qui simpliciter plures sunt. Patet ergo quod potentia, sive secundum essentiam suam consideretur,

sive etiam per comparisonem ad divinam operationem, secundum quod in operante est, unitatem habet; sed multitudo realis est tantum in effectibus qui ex operatione divina causantur. Et ideo patet quod absolute dicendum est, potentiam divinam esse unam; sed tamen quod est plurium; quia iudicium de unitate rei absolute sumendum est secundum essentiam ejus, et non secundum id quod extra est.

Ad primum ergo dicendum, quod potentia generativa nominat essentialiter conjunctum notionali, sicut cum dicitur, Deus generat. Unde illud quod est essentialiter pertinens ad rationem potentiae commune est tribus, sicut est potentia essendi eadem enim potentia Pater generat, et Filius nascitur patet ex dictis supra, distinct. 26, quaest. 2, art. 3.

Ad secundum dicendum, quod Deo idem est principium essendi et operandi; unde sicut Deus eodem est unus, ens, justus, et sic de aliis; ita ipse eodem operatur actus diversarum rationum, nos autem diversis.

Ad tertium dicendum, quod in omnibus aliis substantiis separatis non videtur omnino idem esse re voluntas et intellectus; sed quod in aliis est secundum diversitatem realem, est in Deo secundum unitatem rei et distinctionem rationis.

Ad quartum dicendum, quod attributa in Deo sunt unum re, et distinguuntur tantum ratione et multiplicationem habet ex parte essentiae: non quae est subiectum ejus, quia continet in una essentia plures esse virtutes vel potentias; sed ex parte essentiae quae est immediatum principium actus: sicut in igne alia est potentia quae fertur sursum, scilicet levitas, et alia quae dissolvit vel urit, scilicet caliditas. Ex parte autem operationis non dicitur una vel plures simpliciter, sed secundum quid: quia tunc magis dicitur esse una potentia plurium, quam plures potentiae. Et ita cum immediatum principium cuiuslibet suae operationis sit sua essentia, quae simpliciter una est; ideo et potentia una est. Sed in quantum est principium operationum distinctarum secundum rationem, accipit aliam et aliam rationem potentiae, sicut et essentia habet plures rationes attributorum. Nec tamen ex hoc est quod sint plures, sed tantum una potentia. Potentia enim activa, quae sola in Deo invenitur, potest dupliciter considerari: vel quantum ad essentiam, potentiae, vel quantum ad actiones quae a potentia procedunt. Dico autem essentiam potentiae illud quod est immediate principium actus, in quocumque genere sit, sicut calor principium calefactionis. Principium autem omnium divinarum operationum est sua essentia, quia per essentiam suam agit. Unde sicut essentia sua est una re, pluralitatem quandam rationum habens secundum diversa attributa, ut supra dictum est, dist. 2, qu. unice. art. 2, ita etiam potentia Dei re est una, sed secundum diversas rationes attributorum pluralitatem rationum accipit: cuiuslibet enim attributo convenit ratio potentiae, secundum quod competit esse principium operationis. Et quia operatio Dei est ejus essentia, ideo etiam ipsa est una secundum rem, diversimode significata secundum diversas rationes diversorum attributorum, et secundum diversitatem effectuum, qui simpliciter plures sunt. Patet ergo quod potentia, sive secundum essentiam suam consideretur,

QUAESTIO II.

Deinde quaeritur de his quae subjecta sunt divinae potentiae; et circa hoc quaeruntur tria: 1.º utrum Deus possit quidquid est alteri possibile; 2.º utrum possit facere impossibilia; 3.º utrum sit aliquid iudicandum simpliciter possibile vel impossibile, secundum causas superiores vel inferiores.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum Deus possit quidquid est alteri possibile. — (1 p., qu. 23, art. 2; et de Pot., qu. 1, art. 1 et 2; et de Verit., qu. 2 art. 10; et cont. Gent., cap. 22.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod Deus possit quidquid alteri possibile est. Omnis enim potentia creata est exemplata a potentia ipsius, sicut omne bonum a bonitate ejus. Sed quidquid est in exemplato, verius et perfectius invenitur in primo exemplari. Ergo potentia Dei se extendit ad omnia in quacumque creata potentia potest.

2. Praeterea, Philosophus dicit (4 Top., cap. 5 aut. med.), quod Deus, et etiam studiosus potest prava agere. Sed nihil ita elongatur a potentia ejus sicut malum. Ergo videtur quod ipse omnia possit quae creatura potest.

3. Praeterea, de ratione voluntatis est, ut li-

bertatem ad utrumlibet habeat. Sed in Deo verissime invenitur voluntas. Ergo potest utrumlibet, et bonum et malum.

4. Praeterea, nihil quod est laudabilitatis, ei subtrahendum est qui magnus est et laudabilis nimis. Sed posse facere malum et non facere est laudabilitatis: sicut dicitur Eccli. 31, 10, in laudem unius viri justi: *Qui potuit transgredi, et non est transgressus; facere malo, et non fecit.* Ergo Deo convenit. Et sic idem quod prius.

Sed contra, sicut Deus non potest non esse Deus, ita non potest esse imperfectus. Sed quaedam dicitur creatura posse sua infirmitate vel imperfectione, sicut pati, mori, et huiusmodi. Ergo videtur quod Deus non omnia possit quae creatura potest.

Praeterea, summum bonum non potest esse causa alicujus mali, sicut nec summe calidum causa alicujus frigidus. Sed Deus est summe bonus. Ergo nullum malum facere potest. Creatura autem hoc potest. Non ergo quidquid creatura potest, et ipse Deus potest.

Solutio. Respondeo dicendum, quod quidquid perfectionis in creatura est, totum est exemplariter eductum ex perfectione Creatoris; ita tamen quod illam perfectionem, imperfectius creatura habet quam in Deo sit. Et ideo potentia creaturae in quantum deficit a representatione divinae potentiae, deficit a perfecto posse. Unde quod attribuitur sibi secundum quod est in tali gradu participata, non oportet quod divinae potentiae attribuat. Sicut etiam dicimus essentiam lapidis exemplatam a divina essentia, nec tamen dicimus Deum esse lapidem; ita etiam non dicimus Dei potentiam esse potentiam ambulandi vel patiendi, quasi proximum principium ambulationis et passionis, ita quod ipse ambulet vel patiatur.

Sciendum tamen, quod gradus potentiarum, sicut et naturarum, divina dispositione ordinati sunt secundum quod una plus vel minus deficit a perfectione divinae potentiae. Et ideo videndum est quod quamvis nullus actus proprius harum potentiarum secundum gradus determinatos conveniat potentiae divinae sicut principio proximo, tamen omnes actus proprii harum potentiarum egredientes ab eis secundum rationem ordinis in quo constitutae sunt reducuntur in Deum sicut in causam primam. Unde quamvis non dicamus quod Deus possit ambulare vel pati, dicimus tamen quod creat ambulationem et passionem in aliis. Sed actus qui egrediuntur a determinatis potentis praeter dictam rationem ordinis nullo modo in causalitatem divinae potentiae reducuntur; non enim dicimus quod possit peccare, nec in aliis peccatum facere.

Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, secundum quosdam, quod ly *prava* accipiendum est materialiter, ut sit sensus: Deus potest facere prava, id est quae modo prava sunt, quae tamen si ipse faceret, prava non essent. Vel dicendum quod loquitur conditionaliter, ut intelligatur, si vellet; ejus conditionalis et antecedens est impossibile, et consequens; et hoc non est inconveniens, sicut haec: Si centum sunt minus quam quinque, sunt minus quam decem.

Ad tertium dicendum, quod posse peccare, secundum Anselmum (lib. de lib. Arbitr., cap. 1) et Boetium (3 de Consol., prosa 1), non pertinet ad libertatem

voluntatis; sed magis est conditio voluntatis deficientis inquantum est ex nihilo. Sed in hoc attenditur ratio libertatis, quod possit hoc facere vel non facere, aut hoc vel aliud facere.

Ad quartum dicendum, quod aliquid est laudabile inferiori naturae, quod in superiori vituperabile esset; sicut esse ferox in cane et leone est laudabile, sed in homine vituperabile: ita et non peccare cum possit, est laus hominis, sed blasphemia Dei, si de ipso dicatur.

ARTICULUS II.

Utrum Deus possit quae sunt impossibilia naturae.

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod ea quae naturae sunt impossibilia, Deus non possit. Sicut enim dicit Commentator, in 8 Metaph. (text. com. 4), omnis alteratio est ab aliquo agente corporali. Sed Deus est agens incorporale. Ergo videtur quod nulla alteratio a Deo possit fieri in creatura inferiori, nisi mediante motu superioris corporis, quod est primum alterans non alteratum. Sed mediante illo motu nihil impossibile naturae fieri potest. Ergo Deus nihil naturae impossibile facere potest.

2. Praeterea, omnis impossibilitas vel necessitas quae est in propositionibus, reducitur ad hoc primum principium, quod est impossibile simul affirmare et negare, secundum Philosophum (in 3 Metaphysic., text. 9). Sed hoc dicitur Deus non posse quod affirmatio et negatio sint simul vera. Ergo nullum impossibile naturae facere potest.

3. Praeterea, magis est impossibile quod est impossibile per se, quam quod est impossibile per accidens. Sed impossibile per accidens Deus facere non potest. Ergo nihil eorum quae per se sunt impossibilia. Probatio mediae. Deus non potest facere quod illud quod est praeteritum non fuerit, ut probatur auctoritate Hieronymi qui dicit (epist. de custodia Virginitatis ad Eustochium), quod cum cetera Deus possit non potest de corrupta facere virginem; et per Augustinum (in lib. contra Faustum 26, cap. 5), et per Philosophum (in 6 Ethic., cap. 2) ubi Agathonem commendat dicentem: *Hoc solo privatur Deus ingenia facere quae facta sunt.* Sed praeteritum non fuisse, non est impossibile nisi per accidens, quia hoc ipsum quod praeteritum est, prius quam fieret, contingens erat non esse. ut Socrates currere. Ergo non potest facere illud quod est impossibile per accidens.

4. Praeterea, secundum Augustinum (lib. 6 super Genes. ad litteram, capit. 14), Deus non potest facere aliquid contra rationes quas primitus indidit; et in quadam Glossa (ordinaria (1) vers. 24) ad Rom. 11 dicitur, quod Deus cum sit auctor naturae, nihil contra naturam facit. Sed ea quae sunt naturae impossibilia, videntur contra naturam esse. Ergo nihil horum Deus facere potest.

5. Sed contra, qui omnia dicit, nihil excludit. Sed in littera dicitur et probatur, quod Deus omnia potest. Ergo ab ejus omnipotentia impossibilia non excluduntur.

6. Praeterea, Hilarius dicit, quod plus potest Deus facere quam nos possumus dicere, ut habi-

(1) Id quidem ex Beda desumptum est, quamvis ejus nomine non expresso (Ex. c. 31. P. Nicolai).

tum est supra, 19 dist.: quod probatur etiam ex hoc quod habetur Luc. 1, 57: *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Sed nihil ita est impossibile quin nos dicere possimus, etiam contingere simul affirmare et negare; quod quidam philosophi dixerunt (in 4 Metaph., text. 16). Ergo videtur quod omnia hujusmodi Deus possit facere.

7. Praeterea, magis distat Deus et homo, quam duo contraria. Sed Deus univit humanam naturam divinae. Ergo multo magis potest facere quod duo contraria sint simul in eodem; ex quo sequitur quod affirmatio et negatio sint simul vera; et si hoc potest, omnia potest.

8. Praeterea, sicut caecitas est contraria dispositioni visioni, ita virginitas conceptui. Sed Deus fecit ut virgo manens Virgo conciperet, et mater esset. Ergo potest facere ut caecus manens caecus visum habeat: et sic idem quod prius.

Solutio. Respondeo dicendum, quod posse importat respectum medium inter potentem et possibile, sicut scire inter scientem et seibile; et ideo aliquid posse potest negari ex parte potentis, et aliquid ex parte possibilis. Nullum autem posse quod sine imperfectione est, negatur de Deo ex parte ipsius Dei potentis, sed negatur ab eo ex parte ejus posse defectivum, quod non est pure posse, sed admixtum cum non posse; quia potentia ejus defectum habere non potest. Unde non conceditur quod ipse possit peccare, vel aliquid hujusmodi. Negatur etiam quandoque Deus aliquid posse ex parte ipsius possibilis, quod nullo modo rationem possibilis habere potest: et hoc dicimus impossibile esse per se. Et ejusmodi sit hoc, investigandum est.

Sciendum igitur, quod omnis potentia vel est ad esse vel ad non esse, sicut potentia quae est ad corruptendum. Unde quidquid non potest habere rationem entis vel non entis, illud non potest esse possibile: et ideo hoc quod est idem simul esse et non esse, est in se impossibile: quia quod est ens et non ens, neque est ens neque non ens. Et ideo dicitur Deus hoc facere non posse, non propter defectum potentiae ejus, sed quia hoc deficit a ratione possibilis; sicut dicitur non scire falsum quod a ratione seibilis deficit, et per consequens dicitur non posse facere omne illud in quo contradictio implicatur: et propter hoc non potest facere quod illud quod praeteritum est non fuerit; quia quod est, necesse est esse dum est, et impossibile est non esse tunc dum est, et cum ista necessitate et impossibilitate in praeteritum transit; et hoc est quod Augustinus dicit (in lib. 26 contra Faustum, cap. 5): *Si quis dicit: Deus, quia omnipotens est, faciat ut quae facta sunt, non fuerint; non videt se hoc dicere: Faciat ut quod verum est, eo ipso quod verum est, non sit.* Et ex hoc sequitur ulterius quod nullum eorum possit in quibus contrarium praedicat est in definitione subjecti, ut quod facit hoc, scilicet hominem non esse rationale, vel triangulum non habere tres lineas. In hoc ipso enim quod ponitur triangulus, ponitur tres lineas habere: unde hoc est simul habere tres et non habere. Et ex hoc ulterius sequitur quod non possit facere esse aliqua opposita simul in eodem; quia in definitione unius contrarii est privatio alterius, et in definitione privationis est negatio, sicut prius est in posteriori. Sed quidquid in se non repugnat

rationi entis vel rationi non entis, hoc Deus potest facere; sicut caelum non esse, vel esse alium mundum, vel inducere visum prius caeco, et hujusmodi. Haec enim non sunt in se impossibilia, sed alicui.

Ad primum ergo dicendum, quod posset exponi, quod hoc non potest fieri secundum ordinem naturalis operationis, quanvis possit esse per actionem agentis supra naturam, nisi esset contra intentionem ejus qui haec expresse de Deo inducit: et ideo in hoc erravit, nec ejus auctoritas recipienda est: qui hujus contrarium etiam philosophi tradunt. Dicit enim Avicenna (tract. 2 Metaph., cap. 5), quod materia magis obedit principiis separatis et conceptionibus eorum, quam contrariis agentibus in natura. Sed quidquid sit de aliis, hoc de Deo firmissime tenendum est, qui virtutem suam caelo non alligavit.

Ad secundum dicendum, quod secundum hoc quod aliquid est impossibile, reducitur in illud principium: unde quod est impossibile per se, includit principium in se: et tale impossibile non potest ipse Deus facere, ut ex dictis, in corp. art., patet; et quod est impossibile alicui, includit dictum principium in ordine sui ad illud, sicut patet cum dicitur, quod impossibile est mortuum reviviscere; vivere enim per se possibile est, sed in corpore mortuo non est potentia ad hunc effectum inducendum, et ex hoc est impossibile. Unde si poneretur posse vivere ex sua virtute, simul poneretur ejusdem rei habere potentiam et impotentiam; nec hoc facit Deus quando mortuum resuscitat, ut corpus per propriam potentiam vivendi vivat, sed per potentiam quam sibi confert.

Ad tertium dicendum, quod praeterita non fuisse, potest accipi ut impossibile per accidens, et ut impossibile per se. Si enim accipiatur ipsa res quae dicitur praeterita, ut cursus Socratis, non habet impossibilitatem nisi per accidens suum, quod est extra rationem ejus, scilicet praeteritionem: et ipsa res in se considerata non dicitur Deo impossibilis. Potest enim hanc rem facere, scilicet quod Socrates non currat. Si autem accipiatur secundum quod stat sub hoc accidente quod est praeteritum, sic est impossibile per se: et hoc dicitur Deus facere non posse; et simile est de hoc quod dicitur: Socrates non currere dum currit est impossibile: quia ratione adjuncti habet impossibilitatem per se.

Ad quartum dicendum, quod Deus materiae primae indidit duplices rationes, scilicet causales, vel obedientiales, per quas omnes natae sunt obedire Deo, ut fiat ex eis quidquid ei placuerit. Indidit etiam rationes seminales, scilicet principia activa, per quae effectus naturales exercentur; et contra has aliquando dicitur facere in miraculis quae facit. Sed proprie loquendo tunc etiam contra eas non facit, sed praeter eas, vel super eas. Super eas, quando inducit effectum in quem natura nullo modo attingere potest, sicut forma gloriae corporibus gloriosis. Praeter eas facit, quando effectum quem natura inducere potest, sine officio causarum naturalium producit, ut quando aquam in vinum convertit, Joan. 2. Sed contra eas non facit; quia nec facit nec facere potest ut causa naturalis activa manens eadem secundum speciem, effectum essentialium alium habeat, sicut non potest esse quod simul sit eadem et alia. Sed bene S. Th. Opera omnia. V. 6.

potest destruere unam naturam, et facere aliam; abijcere unam formam a materia, et inducere aliam: sic enim et contra naturam aeris facit ignis, quando ipsum corrumpit.

Ad quintum dicendum, quod sub distributione omnium non potest accipi nisi ens vel non ens. Sed ea quae diximus Deum non posse, neque sunt entia simpliciter, neque non entia.

Ad sextum dicendum, quod dicta impossibilia quamvis ore proferri possint, tamen corde concipi non possunt, ut probat Philosophus in 3 Metaph. (text. 16); unde non proprie et perfecte sunt verba.

Ad septimum dicendum, quod Deus non conjunxit humanam naturam divinae, ita quod esset eadem natura, vel quod una persona secundum idem esset Deus et homo, sed secundum aliud et aliud; et sic non est dubium quod contraria in eodem conjungere potest; quia et natura hoc facit.

Ad octavum dicendum, quod non est simile. Quia caecitas est privatio ipsius visus, unde includit in se negationem ejus: unde non potest facere Deus quod simul sit caecus et videns. Sed in ratione virginitatis non includitur negatio maternitatis, sed negatio conjunctionis ad virum; et ideo ratio non procedit.

ARTICULUS III.

Utrum aliquid sit judicandum impossibile, secundum causas inferiores. — (De Pot., qu. 1, art. 4.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod aliquid non sit judicandum impossibile simpliciter secundum causas inferiores. Super illud 1 ad Corinth. 1, 20: *Stultum fecit Deus sapientiam hujus mundi*, ita dicit Glossa (ordinaria): *Sapientiam hujus mundi, Deus stultitiam fecit, ostendens possibile quod ipsa impossibile judicabat.* Sed sapientia hujus mundi judicat aliquid impossibile esse secundum causas inferiores. Ergo videtur quod hoc stultum sit dicere.

2. Praeterea, constat quod causa inferior impium justificare non potest. Sed tamen non dicimus hoc esse impossibile, et similiter nec mundum fore antequam esset, quem natura facere non potest. Ergo videtur quod non sit aliquid dicendum impossibile ex eo quod causae inferiori est impossibile.

3. Praeterea, constat quod illuminare caecum et dare virgini conceptum, naturae est impossibile; et tamen ista fieri potuerunt, et facta sunt. Ergo videtur quod secundum causas inferiores aliquid impossibile judicandum non sit.

Sed contra, nihil Deo est impossibile, ut dicitur Luc. 1. Si ergo secundum causam superiorem tantum aliquid impossibile diceretur et possibile, nihil impossibile foret. Ergo videtur quod sit judicandum de impossibilitate secundum causas inferiores.

Praeterea, necessarium et impossibile sunt contraria. Sed aliquid non dicitur necessarium propter necessitatem causae primae, ut supra dictum est, dist. 58, quaest. unice., art. 3, quia sic omnia essent necessaria. Ergo nec possibile et impossibile judicandum est secundum superiores causas.

Solutio. Respondeo dicendum, quod impossibile est dupliciter. Aliquid enim est ex se impossibile, sicut dictum est, art. antec., de his quae contradictionem includunt; et haec iudicantur impossibilia absolute, non per respectum ad causas superiores vel inferiores. Aliquid autem est impossibile, quod quantum in se est non habet rationem impossibilis, sed in ordine ad aliquid; et in istis distinguendum est; quia possibile potest dici secundum potentiam activam et passivam; et utroque modo dicitur aliquid possibile et impossibile simpliciter per comparisonem ad suam causam proximam activam vel materialem, ejus conditiones effectus sequitur, ut prius dictum est (ibidem). Verbi gratia: materia statuae remota, est terra et aqua: materia proxima cuprum et lignum. Dicimus autem ex epro posse fieri statuam, non autem ex terra: hoc enim solum dicitur esse in potentia in aliquo absolute, quod potest educi de materia uno motore, ut in 9 Metaph. (text. 16) dicitur. Dicendum est ergo, quod omnes effectus qui sunt immediate ipsius Dei, non per causam secundam mediam, ut creatio mundi, creatio animae, et glorificatio animae, et hujusmodi, iudicandi sunt possibles vel impossibiles secundum causam superiorem divinam. Possunt nihilominus aliquid eorum iudicari possibles secundum causas passivas inferiores; quia causae receptivae se habent in inferioribus sicut anima se habet ad corpus praeparatum per operationem naturae, et ad gratiam per liberum arbitrium. Sed illi effectus qui nati sunt ex causis esse inferioribus proximis activis et passivis, iudicandi sunt possibles vel impossibiles secundum causas inferiores: sicut in visione caeci et in resurrectione mortui, et hujusmodi: vita enim et visio sunt effectus immediati causarum inferiorum, scilicet formarum unitarum corpori.

Ad primum ergo dicendum, quod sapientia mundi in hoc stulta reputata est, quia (1) iudica-

(1) Al. ita iudicavit.

DISTINCTIO XLIII.

Opinio quorundam dicentium, Deum nil posse nisi quod facit.

Quidam tamen de suo sensu gloriantes, Dei potentiam sub mensura coartare conati sunt. Cum enim dicunt: Hucusque potest Deus, et non amplius: quid hoc est aliud quam ejus potentiam, quae infinita est, concludere et restringere ad mensuram? Ajunt enim: Non potest Deus aliud facere quam facit, nec melius facere id quod facit, nec aliquid praetermittere de his quae facit. Istamque primam suam opinionem verisimilibus argumentis, caussisque commentis, nec non et sacrarum auctoritatum testimonis munire conantur, dicentes: Non potest Deus facere nisi quod bonum et iustum est fieri. Non est autem iustum et bonum fieri ab eo nisi quod facit. Si enim aliud iustum est et bonum eum facere quam facit; non ergo facit omne quod iustum est et bonum eum facere. Sed quis audeat hoc dicere?

Secunda ratio.

Addunt etiam: Non potest facere nisi quod iustitia ejus exigit. Sed non exigit ejus iustitia ut faciat nisi quod facit. Nam ergo potest facere nisi quod facit. Eademque iustitia exigit ut et id non faciat quod non facit. Non autem potest facere contra iustitiam suam: Non ergo potest aliquid eorum facere quae dimittit.

vit haec impossibilia naturae, ita esse impossibilia, quod etiam Deus ea facere non posset. Aliquid tamen potest dici simpliciter impossibile quod ali- cui est possibile; sicut aliquid dicitur simpliciter album, quod secundum aliquid nisi non est album. Et per hoc patet responsio ad alia.

Expositio textus.

Potuit Deus simul cuncta facere. Non solum ita quod conderet omnes species, sed etiam omnia individua specierum, quae in toto tempore fiunt; sed ratio prohibuit, non quidem per contrarietatem, sed per impossibilitatem; non enim potest esse quod Deus aliquid faciat, et illud rationale non sit; unde ratio se habet sicut determinans opus, et potentia sicut exequens.

Quia non esset hoc (1) potentiae, sed infirmitatis. Et hoc etiam dicit Dionysius (in 8 cap. de div. Nom.), et ponit exemplum, sicut cum aliquid dicitur esse non ens: hoc enim ipsum esse est non esse; ita et posse deficere ab eo quod est perfecte possibile, non est posse simpliciter.

Homo autem vel Angelus, quantumque beatus est, non est potens ex se vel per se. Sciendum quod homo ex se vel a se, nihil boni potest facere: quia istae praepositiones *de*, et *ab* denotant causam efficientem: unde dicitur homo posse facere aliquid ab eo a quo potentiam habet; constat enim quod quidquid boni habet, ab alio habet. Sed *per* denotat causam formalem; unde quaedam potest facere per se, scilicet quae complentur principiis naturalibus, quaedam autem non per se, sicut ea quae fiunt per virtutem divinam, ut miracula, et hujusmodi: et inde etiam est quod Filius dicitur omnia agere per se, sed non a se.

(1) Al. possibile etc.

Responsio ad prius dictam.

His autem respondemus, duplicem verborum intelligentiam aperientes, et ab eis involuta evolventes, scilicet. Non potest Deus facere nisi quod bonum est et iustum; idest, non potest facere nisi illud quod si faceret, bonum et iustum esset, verum est. Sed multa potest facere quae non bona sunt nec iusta: quia nec sunt, nec erunt, nec bene fiunt nec fiunt, quia nunquam fiunt. Item quod secundo oppositum fuit: Non potest facere nisi quod iustitia sua exigit, et non potest id facere quod iustitia sua exigit ut non fiat; dicitur, quia exactionis verbum de Deo congrue non dicitur, nec proprie accipitur, et in illis locutionibus duplex est sensus. Si enim intelligas: Non potest facere nisi quod sua iustitia exigit; idest, nisi quod voluntas sua iusta vult, falsum dicitur. Iustitia enim ipsius Dei acerrima voluntas accipitur, qualiter accipit Augustinus 1 lib. 1 contra duas epist. Gaudentii, cap. 50 (1) illa verba Domini in Genes. loquentis ad Lot: « Non possum quidquam facere donec illo introeas; » quae exponens: « Non posse, inquit, se dixit quod sine dubio non terat per potentiam, sed non poterat per iustitiam; quasi,

(1) Ita edit. Nicolai. Al. lib. 1 contra secundam epistolam Gaudentii, cap. 22.

« poterat quidem, sed non volebat; et illa voluntas iusta erat. » Si vero per haec verba intelligas eum non posse facere nisi illud quod si fieret, iustitia ejus conveniret; verum dicitur. Similiter distingue illud: Non potest facere quod sua iustitia exigit ut non fiat; idest, non potest facere id quod ipse, qui est suavia iustitia, non vult facere; falsum est. Si autem his verbis intelligas eum non posse facere id quod iustitia ejus convenire non potest; verum dicitur.

Tertia illorum ratio.

Addunt quoque et alia, dicentes: Non potest Deus facere nisi quod debet. Non autem debet facere nisi quod facit. Si enim debet alia facere, non ergo facit omne quod debet. Si vero facit omne quod debet, nec potest facere nisi quod debet; non ergo potest facere nisi quod facit. — Item. Aut debet dimittere quod dimittit nec faciat, aut non debet. Si non debet, non recte dimittit. Si vero debet dimittere, ergo non debet facere. Si autem non debet, nec debet, non oportet eum facere. Et si non debet nec oportet eum facere, ergo non potest facere. Non ergo potest facere nisi quod facit, nec potest illud dimittere quod facit quia facit, quia debet illud facere; et quod debet facere, non potest illud dimittere. Sed, ut mihi videtur, hoc verbum, *Debet*, venenum habet. Multiplicem enim et involutam continet intelligentiam; nec Deo proprie competit, qui est debitor nobis, nisi forte ex promisso. Nos vero et debiores sumus ob commissio. Ut autem venenum eventum, distingue verbi sensum. Non potest Deus facere nisi quod debet; idest, nisi quod vult: falsum est. Sic enim potest ipse dici debere aliquid, quia vult illud. Si autem dicitur, Non potest nisi quod debet; idest, non potest nisi illud quod si fieret, et bene conveniret: verum est. — Addunt quoque illi dicentes: Nihil facit aut dimittit nisi optima et rationabili causa, licet nobis occulta sit, secundum quam oportet eum facere aut dimittere quae facit vel dimittit. Ratio enim penes eum est, quia illa facit et illa dimittit; quae ratio aeterna est, et semper manens, praeter quam non potest aliquid facere vel dimittere. Illa ergo manente, non potest quod facit dimittere, nec quod dimittit facere; et ita non potest facere nisi quod facit. Et ad hoc respondemus, ambiguitatem locutionis determinantes. Cum enim dicitur: Ratio vel causa optima penes Deum est, quia facit cuncta quae facit, et dimittit ea quae dimittit: verum quidem est, quia in eo voluntas est acerrima et reclusa, quia facit et dimittit quae vult; contra quam facere non potest, nec praeter eam facere potest. Nec utique contra eam faceret nec praeter eam, si ea quae facit dimitteret, vel quae dimittit faceret: sed eadem manente ratione et causa, alia potuit facere, et ista dimittere. Licet ergo ratio sit penes eum quia aia facit et aia dimittit; potest tamen secundum rationem et dimittere quae facit, et facere quae dimittit. — Ipsi autem addunt: Ratio est eum facere quod facit, et non alia; et non potest facere nisi quod ratio est eum facere, et ita non potest facere nisi quod facit. Item: Ratio est eum dimittere quae dimittit, et non potest non dimittere quod ratio est eum dimittere; et ita non potest non dimittere quod dimittit. Et ad hoc dicimus, locutiones ambiguas esse, et ideo determinandas. Si enim cum dicitur, Non potest facere nisi quod ratio est eum facere, intelligas eum non posse facere nisi ea quae rationalia sunt, et ea quae si fierent, rationalia essent; verum est sensus. Si autem intelligas eum non posse facere alia rationalia et bona, nisi ea quae vult et facit; falsus est intellectus. — Item aliud adiungunt, dicentes: Si potest Deus aliud facere quam facit, potest ergo facere quod non praeservit; et si potest facere quod non praeservit, potest sine praeserventia operari: quia omne quod factorum se praeservit, facit, nec facit aliud quod non praeservit. Quod si praeter praeserventiam ejus aliquid fieri impossibile est, omne ergo quod praeservit, est, fieri necesse est. Ergo aliud fieri

quod fit, nulla ratione possibile est. Non ergo potest a Deo fieri nisi quod fit. Haec autem questio de praeserventia facile determinari potest per ea quae superius dicta sunt (dist. 58 et 59) eum de praeserventia ageretur.

Auctoritatis utatur in assertionem suae opinionis.

His autem illi seratores qui defecerunt scrutantes scrutatio sanctorum annectunt testimonia. Dicit enim Augustinus in libro de Symbolo ad catech. (libr. 1, cap. 4): « Hoc solum non potest Deus quod non vult; » per quod videtur non posse facere aliquid nisi quod vult. Sed non vult nisi quod facit; et ita videtur non posse nisi quod facit. Illud autem ita intelligendum est, id solum non potest Deus quod non vult, scilicet se posse. Item in 7 libro Confess. (cap. 4) ad Deum loquens, ait: « Nec egeris invitatus ad aliquid: quia voluntas tua non est major quam potentia. Esset autem major, si teipso tu ipse major esses. » Ex hoc videtur quod Deus non possit plura quam vult, sicut non vult plura quam potest. Sicut enim voluntas non est major potentia, ita nec potentia major est voluntate. Ideoque sicut plura non vult quam potest, ita eum non plura posse quam velle dicitur. Sed ad hoc dicimus, quia nec voluntas potentia, nec potentia voluntate major est: quia una et eadem res est potentia et voluntas, scilicet ipse Deus, qui esset major seipso, si voluntas major esset potentia, vel potentia voluntate. Nec haec auctoritate negatur Deum plura posse quam vult: quia plura sunt subiecta ejus potentiae quam voluntati. Fateamur itaque Deum plura posse facere quae non vult, et posse dimittere quae facit. Quod ut certius firmiusque teneatur, Scripturae testimonio asseramus, Deum plura posse facere quam facit. Veritas ipsa secundum Matth. (cap. 26, 55) ait: « An putas quia non possum rogare Patrem meum; et ex- » habebit mihi modo plura non rogabat, et Pater exhibere quod non exhibebat. Uterque ergo poterat facere quod non faciebat. Augustinus etiam in Enchir. (cap. 95) (1) ait: « Omnipotentis voluntas multa potest facere quae non vult. » Item in 10. Potuit enim facere ut duodecim legiones Anglorum pugnant contra illos qui Christum ceperant. » Item in eodem lib. (cap. 19) : « Cur apud quosdam non factae sunt virtutes quae si factae fuisset, egressis illi homines per- » nitentiam, et factae sunt apud eos qui non erant credituri? » Tunc non latebit quod auctore. Nec utique injuste Deus noluit salvos fieri, eum possent salvi esse, si vellet. Tunc » in clarissima sapientiae luce videbitur quod, nunc periorum » fides habet, antequam manifesta cogitatione videatur, quam » certa et immutabilis et efficacissima sit voluntas Dei, quae » multa possit et non velit; nihil autem quod non possit » velit. » Item in lib. de Natura et Gratia (cap. 17) : » Dominus Lazarum suscitavit in corpore. Numquid dicendum » est: Non potuit Andam suscitare in mente? Potuit quidem, » sed noluit. » His auctoritatibus aliisque multis aperte docetur, quod Deus multa possit facere quae non vult; quod etiam ratione probari potest. Non enim vult Deus omnes homines justificaré; et tamen quos dubitat eum posse? Potest ergo Deus aliud facere quam facit; et tamen si aliud faceret, alius ipse non esset. Et potest aliud velle quam vult; et tamen ejus voluntas nec alia nec nova, nec mutabilis aliquo modo potest esse. Quod eius possit velle quod nunquam voluit, nec tamen noviter nec nova voluntate, sed sempiterna tantum voluntate velle potest: potest enim velle quod ab aeterno potest voluisse: habet enim potentiam volendi et nunc et ab aeterno, quod tamen nec modo vult, nec ab aeterno.

(1) Vel de Spiritu et littera cap. 1 et 54, seu 56 (Ex edit. P. Nicolai.)

Divisio textus.

Hic Magister excludit errorem quorundam contra praedeterminata, qui Dei potentiam limitabant, dicentes, non simpliciter omnium esse Dei potentiam; et dividit in partes duas: in prima improbat errorem eorum, inquantum limitabant Dei potentiam, ad res quae fiunt; in secunda inquantum limitabant

ad qualitatem eorum; dicunt enim, nec alia nec meliora posse Deum facere quam quae facit, 44 dist., ibi: *Nunc illud restat discutendum, utrum melius aliquid possit facere quam facit.* Prima in tres: in prima narrat eorum positionem; in secunda ponit probationes eorum, et solvit eas, ibi: *Istanque primam suam opinionem verisimilibus argumentis, caussisque commentis, nec non et sacrarum auctoritatum testimo-*